CHAPTER - 5
फूल - डॉ. रामदरश मिश्र

बाज़ार में सजा प्लास्टिक के फूलों का उद्यान കമ്പോളത്തിൽ അലങ്കരിച്ച പ്ലാസ്റ്റിക് പൂക്കളുടെ തോട്ടം.

क्या गज़ब की रंगत है എന്ത് അത്ഭുതകരമായ നിറപ്പകിട്ടാണത്!

जैसे बिना मौसम बहार आ गई हो അകാലത്തിൽ വസന്തം വന്നതുപോലെ.

न मिट्टी, न मिट्टी गोड़ने की समस्या മണ്ണില്ല, മണ്ണ് കിളയ്ക്കേണ്ട പ്രയാസവുമില്ല.

न खाद, न पानी വളമില്ല, വെള്ളവുമില്ല.

न चिड़ियों से रखवाली പക്ഷികളിൽ നിന്നുള്ള കാവലുമില്ല.

न मौसम का इंतज़ार കാലാവസ്ഥയ്ക്കായുള്ള കാത്തിരിപ്പുമില്ല.

एक ही भाव से हमेशा दहकते रहते हैं ये फूल ഒരേ ഭാവത്തോടെ എപ്പോഴും ജ്വലിച്ചുനിൽക്കുന്നു ഈ പൂക്കൾ.

मैं इन्हें देर तक देखता रहा— ഞാൻ ഇവയെ ഏറെ നേരം നോക്കിനിന്നു—

फिर आँखों में उतरा गए चुभते हुए-से പിന്നീട് കണ്ണുകളിൽ തുളച്ചുകയറുന്നതുപോലെ തെളിഞ്ഞുവന്നു,

अपने आँगन के खिलते-मुरझाते फूल സ്വന്തം മുറ്റത്ത് വിരിയുകയും വാടുകയും ചെയ്യുന്ന പൂക്കൾ.

घर पहुँचते ही उन्हें उखाड़ फेंका വീട്ടിലെത്തിയ ഉടനെ അവയെ (യഥാർത്ഥ പൂക്കളെ) പിഴുതെറിഞ്ഞു,

और दहकते हुए बाज़ार को सजा दिया എന്നിട്ട് ജ്വലിക്കുന്ന ആ കമ്പോളത്തെ (പ്ലാസ്റ്റിക് പൂക്കളെ) കൊണ്ട് അലങ്കരിച്ചു,

घर के पूरे अंतराल में വീടിന്റെ ഇടനാഴികളിലുടനീളം.

दिन बीते, महीने बीते, मौसम बीते ദിവസങ്ങൾ കടന്നുപോയി, മാസങ്ങൾ കടന്നുപോയി, ഋതുക്കളും കടന്നുപോയി.

सारा घर एकरस इन रंगों में डूबा रहा വീടുമുഴുവൻ മാറ്റമില്ലാത്ത ഈ നിറങ്ങളിൽ മുഴുകിക്കിടന്നു.

हवाओं ने कहा— "हमें गंध चाहिए।" കാറ്റുകൾ പറഞ്ഞു— "ഞങ്ങൾക്ക് സുഗന്ധം വേണം."

मैं चुप रहा ഞാൻ മിണ്ടാതിരുന്നു.

मधुमक्खियों ने कहा— "हमें रस चाहिए।" തേനീച്ചകൾ പറഞ്ഞു— "ഞങ്ങൾക്ക് തേനമൃത് വേണം."

मैं चुप रहा ഞാൻ മിണ്ടാതിരുന്നു.

तितलियों ने कहा— "हमें कोमल स्पर्श चाहिए।" ചിത്രശലഭങ്ങൾ പറഞ്ഞു— "ഞങ്ങൾക്ക് കോമളമായ സ്പർശം വേണം."

मैं चुप रहा ഞാൻ മിണ്ടാതിരുന്നു.

माँ ने कहा— "मुझे पूजा के लिए फूल चाहिए।" അമ്മ പറഞ്ഞു— "എനിക്ക് പൂജയ്ക്കായി പൂക്കൾ വേണം."

मैं चुप रहा ഞാൻ മിണ്ടാതിരുന്നു.

पत्नी ने कहा— "मुझे वेणी के लिए फूल चाहिए।" ഭാര്യ പറഞ്ഞു— "എനിക്ക് തലയിൽ ചൂടാൻ പൂക്കൾ വേണം."

मैं चुप रहा ഞാൻ മിണ്ടാതിരുന്നു.

लेकिन जब बच्चे ने कहा— എന്നാൽ കുട്ടി പറഞ്ഞപ്പോൾ—

"बापू, मुझे फूल चाहिए फूलों की पहचान के लिए।" "അച്ഛാ, എനിക്ക് പൂക്കളെ തിരിച്ചറിയാൻ വേണ്ടി പൂക്കൾ വേണം."

तो मैं चुप न रह सका അപ്പോൾ എനിക്ക് മിണ്ടാതിരിക്കാനായില്ല.

हृदय हाहाकार कर उठा— ഹൃദയം നിലവിളിച്ചു പോയി—

"हाय, मैंने क्या कर दिया कि बच्चे फूलों की पहचान से वंचित हो गए।" "ഹാ, കുട്ടികൾക്ക് പൂക്കളെ തിരിച്ചറിയാനുള്ള അവസരം പോലും ഇല്ലാതാക്കാൻ ഞാൻ എന്ത് കടുംകൈയാണ് ചെയ്തത്!"

मैंने प्लास्टिक के सारे फूल तोड़ डाले ഞാൻ പ്ലാസ്റ്റിക് പൂക്കളെല്ലാം പറിച്ചെറിഞ്ഞു.

और फावड़ा लेकर अपने आँगन की मिट्टी से जूझने लगा എന്നിട്ട് മണ്ണുവെട്ടി എടുത്ത് സ്വന്തം മുറ്റത്തെ മണ്ണുമായി പൊരുതാൻ (ജോലി ചെയ്യാൻ) തുടങ്ങി.

मिट्टी मुसकराई മണ്ണ് പുഞ്ചിരിച്ചു.

हवा खिलखिलाई കാറ്റ് പൊട്ടിച്ചിരിച്ചു.

जल कल-कल-कल-कल गाने लगा। വെള്ളം കളകളാരവം പാടാൻ തുടങ്ങി.

• **बाज़ार**: കമ്പോളം	• **भाव**: ഭാവം
• **उद्यान**: തോട്ടം	• **हमेशा**: എപ്പോഴും
• **रंगत**: നിറപ്പകിട്ട്	• **दहकना**: ജ്വലിക്കുക
• **गज़ब**: അത്ഭുതം	• **आँगन**: മുറ്റം
• **बहार**: വസന്തം	• **मुरझाना**: വാടുക
• **मौसम**: കാലാവസ്ഥ / ഋതു	• **उखाड़ फेंकना**: പിഴുതെറിയുക
• **मिट्टी**: മണ്ണ്	• **अंतराल**: ഇടനാഴി / വിടവ്
• **गोड़ना**: മണ്ണ് കിളയ്ക്കുക	• **गंध**: സുഗന്ധം
• **समस्या**: പ്രശ്നം	• **रस**: തേൻ / സത്തു
• **खाद**: വളം	• **कोमल**: മൃദുവായ
• **पानी**: വെള്ളം	• **स्पर्श**: സ്പർശം
• **चिड़िया**: പക്ഷി	• **वेणी**: പൂമാല / മുടിയിൽ ചൂടുന്ന പൂവ്
• **रखवाली**: കാവൽ	• **पहचान**: തിരിച്ചറിവ്
• **इंतज़ार**: കാത്തിരിപ്പ്	• **वंचित**: ഒഴിവാക്കപ്പെട്ട
• **जूझना**: പൊരുതുക	• **फावड़ा**: മണ്ണുവെട്ടി / തൂമ്പ

1. 'फूल' कविता के कवि कौन हैं? ('ഫൂൽ' എന്ന കവിതയുടെ കവി ആരാണ്?)
   उत्तर: डॉ. रामदरश मिश्र। (ഡോ. രാംദരശ് മിശ്ര.)
2. बाज़ार में किस तरह के फूलों का उद्यान सजा था? (കമ്പോളത്തിൽ എങ്ങനെയുള്ള പൂക്കളുടെ തോട്ടമാണ് ഒരുക്കിയിരുന്നത്?)
   उत्तर: प्लास्टिक के फूलों का। (പ്ലാസ്റ്റിക് പൂക്കളുടെ.)
3. प्लास्टिक के फूलों के लिए क्या देने की ज़रूरत नहीं पड़ती? (പ്ലാസ്റ്റിക് പൂക്കൾക്ക് എന്തൊക്കെ നൽകേണ്ട ആവശ്യമില്ല?)
   उत्तर: खाद और पानी। (വളവും വെള്ളവും.)
4. कवि को अपने आँगन के फूल कैसे लगे? (കവിക്ക് തന്റെ മുറ്റത്തെ പൂക്കൾ എങ്ങനെയുള്ളവയായാണ് തോന്നിയത്?)
   उत्तर: चुभते हुए-से / खिलते-मुरझाते फूल। (കണ്ണിൽ തുളച്ചുകയറുന്നതുപോലെ / വിരിയുകയും വാടുകയും ചെയ്യുന്നവ.)
5. हवाओं ने कवि से क्या माँगा? (കാറ്റുകൾ കവിയോട് എന്ത് ചോദിച്ചു?)
   उत्तर: गंध (सुगंध)। (സുഗന്ധം.)
6. मधुमक्खियों ने क्या माँगा? (തേനീച്ചകൾ എന്ത് ആവശ്യപ്പെട്ടു?)
   उत्तर: रस। (തേൻ / സത്ത്.)
7. तितलियों को फूलों से क्या चाहिए था? (ചിത്രശലഭങ്ങൾക്ക് പൂക്കളിൽ നിന്ന് എന്താണ് വേണ്ടിയിരുന്നത്?)
   उत्तर: कोमल स्पर्श। (മൃദുവായ സ്പർശം.)
8. माँ ने किसलिए फूल माँगे? (അമ്മ എന്തിനുവേണ്ടിയാണ് പൂക്കൾ ചോദിച്ചത്?)
   उत्तर: पूजा के लिए। (പൂജയ്ക്കായി.)
9. पत्नी ने किसलिए फूल माँगे? (ഭാര്യ എന്തിനാണ് പൂക്കൾ ആവശ്യപ്പെട്ടത്?)

उत्तर: वेणी के लिए। (മുടിയിൽ ചൂടാൻ / വേണിക്കായി.)

10. बच्चे ने बापू से क्या माँगा? (കുട്ടി അച്ഛനോട് എന്ത് ചോദിച്ചു?)
    उत्तर: फूलों की पहचान के लिए फूल। (പൂക്കളെ തിരിച്ചറിയാൻ വേണ്ടി പൂക്കൾ.)
11. बच्चे की बात सुनकर कवि का हृदय कैसा हो गया? (കുട്ടിയുടെ വാക്ക് കേട്ടപ്പോൾ കവിയുടെ ഹൃദയത്തിന് എന്ത് സംഭവിച്ചു?)
    उत्तर: हृदय हाहाकार कर उठा। (ഹൃദയം നിലവിളിച്ചു പോയി.)
12. अंत में कवि ने प्लास्टिक के फूलों का क्या किया? (അവസാനം കവി പ്ലാസ്റ്റിക് പൂക്കളെ എന്തുചെയ്തു?)
    उत्तर: उन्हें तोड़ डाला। (അവയെ പറിച്ചെറിഞ്ഞു/നശിപ്പിച്ചു.)
13. मिट्टी से जूझने के लिए कवि ने क्या हाथ में लिया? (മണ്ണുമായി പൊരുതാൻ (ജോലി ചെയ്യാൻ) കവി കയ്യിലെടുത്തത് എന്താണ്?)
    उत्तर: फावड़ा। (മണ്ണുവെട്ടി / തൂമ്പ.)
14. कविता के अंत में जल कैसे गाने लगा? (കവിതയുടെ അവസാനം വെള്ളം എങ്ങനെയാണ് പാടിയത്?)
    उत्तर: कल-कल-कल-कल। (കളകളാരവം പാടാൻ തുടങ്ങി.)
15. **'फूल' कविता का आस्वादन लिखें**?

'फूल' डॉ. रामदरश मिश्र द्वारा रचित एक बहुत ही सुंदर कविता है। इस कविता में कवि ने असली फूलों और प्लास्टिक के फूलों की तुलना की है। कवि हमें यह समझाना चाहते हैं कि आज की दुनिया में लोग दिखावे के पीछे भाग रहे हैं और असली प्रकृति को भूलते जा रहे हैं।

कविता की शुरुआत में कवि बाज़ार के प्लास्टिक वाले फूलों को देखकर बहुत खुश होते हैं। उन्हें लगता है कि इन नकली फूलों को न तो पानी चाहिए और न ही खाद। ये फूल कभी मुरझाते भी नहीं हैं और हमेशा चमकते रहते हैं। इसलिए कवि अपने घर के असली पौधों को फेंक देते हैं और पूरे घर को प्लास्टिक के फूलों से सजा लेते हैं। लेकिन कुछ समय बाद उन्हें पता चलता है कि इन नकली फूलों में न तो खुशबू है और न ही जान।

कविता के अंत में जब कवि का छोटा बच्चा उनसे असली फूल माँगता है, तब कवि को अपनी गलती समझ में आती है। उन्हें दुख होता है कि दिखावे के चक्कर में उन्होंने अपने बच्चे को असली प्रकृति से दूर कर दिया है। कवि तुरंत प्लास्टिक के फूलों को हटा देते हैं और फिर से मिट्टी खोदकर असली पौधे लगाने लगते हैं। यह कविता हमें संदेश देती है कि बनावटी चीज़ों से सुंदर हमारी असली प्रकृति है।

OXFORD